

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Wolferen – Sprok

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

8 december 2020 / projectnummer: 3276

1 Advies in het kort over het MER

Het waterschap Rivierenland wil de dijk langs de noordzijde van de Waal tussen Wolferen en Sprok versterken, zodat hij aan de huidige veiligheidsnorm voldoet. De 13 kilometer lange dijkversterking is opgenomen in het landelijke hoogwaterbeschermingsprogramma. In 2024 moet de versterking uitgevoerd zijn.

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd te adviseren over het milieueffectrapport (MER) voor dit project. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat blijkt uit het MER?

De procedure voor dit project is in twee stappen doorlopen. Eerst is in de verkenningsfase een MER opgesteld om verschillende mogelijke oplossingsrichtingen te onderzoeken. Op basis hiervan heeft het waterschap in maart 2019 het voorkeursalternatief gekozen. Om te bepalen hoe de dijk aangepast en verhoogd wordt, is vervolgens de planuitwerkingsfase doorlopen. Hierin is het ontwerp verder gedetailleerd. In een tweede MER is onderzocht wat die ingrepen betekenen voor de omgeving.

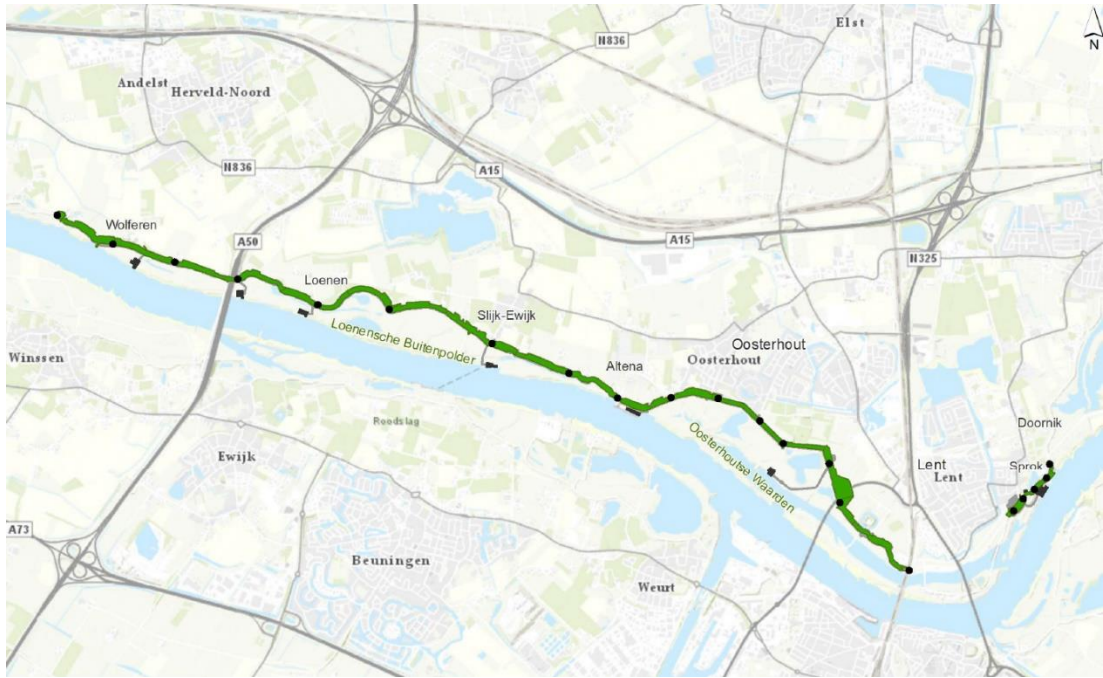
Er is veel aandacht besteed aan het dijkontwerp en logischerwijs blijkt dat de versterking een positief effect heeft op de hoogwaterveiligheid. Daarentegen is een aanzienlijke hoeveelheid grond nodig om de dijk te versterken. Ook zijn er licht negatieve gevolgen te verwachten voor de aanwezige natuurwaarden en kunnen omwonenden tijdens de aanlegfase enige hinder ervaren.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER is helder en navolgbaar geschreven. Samen met de achtergrondrapporten bevat het veel gedetailleerde en nuttige informatie voor de te nemen besluiten. **Op één punt mist de Commissie bij de toetsing van het MER nog informatie: de stikstofdepositie neemt tijdelijk toe en een passende oplossing hiervoor ontbreekt.** De Commissie acht deze informatie essentieel om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over de dijkversterking Wolferen–Sprok. Ze adviseert om deze informatie in een aanvulling op het MER te verwerken en dan pas een besluit te nemen.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze ook andere, niet essentiële, aandachtspunten voor het vervolgtraject. De belangrijkste drie daarvan zijn:

- Onderbouw de gekozen oplossing voor de ‘pipingopgave’.
- Houd bij de compensatie van bomenkap ook rekening met de leeftijd van de gekapte bomen en bosopstanden.
- Onderzoek kansen op het gebied van energie en circulariteit.

Figuur 1: In het groen de locaties van de dijkversterking. Bron: MER fase 2, 10-7-2020.

Achtergrond

De dijk tussen Wolferen en Spruk voldoet niet aan wettelijke veiligheidsnormen en moet worden versterkt. Voor de uit te voeren ingrepen stelt waterschap Rivierenland een Projectplan Waterwet op. Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland besluiten vervolgens over dit plan. Omdat de dijkversterking nadelige gevolgen voor het milieu kan hebben, wordt de procedure van de milieueffectrapportage doorlopen en is een project-MER opgesteld. Naast het projectplan zijn ook andere besluiten en vergunningen nodig.

Rol van de Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten. Dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Gedeputeerde Staten van Gelderland – besluit over de dijkversterking Wolferen – Spruk. De provincie heeft de Commissie gevraagd de inhoud van het MER te beoordelen.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3276](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij enkele aanbevelingen. Eén van de aanbevelingen is opgenomen in een tekstkader (in paragraaf 2.3). Dat betekent dat het uitvoeren ervan essentieel is voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij het besluit over de dijkversterking. De andere aanbevelingen zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming – nu en in de toekomst – te verbeteren.

2.1 Dijkontwerp

In het MER wordt geconstateerd dat het land dat voor de dijk ligt erg waterdoorlatend is. Daardoor is er een (grotere) kans op het optreden van piping¹. Piping is te voorkomen door een berm van grond aan te brengen. Deze neemt echter veel ruimte in beslag. Daarom is gekozen voor een compactere oplossing: het plaatsen van kunststof 'heaveschermen'². In de technische uitgangspuntennotitie³ is aangegeven dat dit nader uitgewerkt moet worden. Hoe dit uitgewerkt moet worden en of er consequenties zijn voor het ruimtelijk dijkontwerp blijft echter onduidelijk. Ook is niet helder waarom voor de heaveschermen is gekozen en niet voor bijvoorbeeld een verticaal zanddicht geotextiel.

De Commissie beveelt aan om in een toelichting op het besluit de keuze voor een kunststof heavescherm te onderbouwen en duidelijk te omschrijven wat de nadere uitwerking van de heaveschermen inhoudt.

2.2 Bodem en water

De effecten voor de aspecten bodem en water zijn gedetailleerd beschreven en over het algemeen goed in beeld gebracht. De Commissie heeft hierbij twee aandachtspunten.

Effecten door verleggen kabels en leidingen

Op een aantal locaties worden kabels en leidingen verlegd. Uit het MER wordt niet duidelijk welke effecten hierbij kunnen optreden, bijvoorbeeld door mogelijk noodzakelijke, tijdelijke bemalingen.

De Commissie beveelt aan om bij de toelichting op het besluit aan te geven of er sprake is van effecten bij de verlegging van kabels en leidingen.

Beoordeling van het benodigde grondverzet

Bij het beoordelen van het grondverzet is aangegeven of het verzet groter of kleiner is dan het gemiddelde over de alternatieven. Dit leidt er bijvoorbeeld toe dat het benodigde grondverzet voor het voorkeursalternatief een neutrale beoordeling krijgt, terwijl er sprake is van een 'aanzienlijke hoeveelheid'. De systematiek van het MER vereist dat wordt vergeleken met

¹ Bij piping spoelt zand uit de ondergrond van de dijk weg door een geconcentreerde grondwaterstroming. Dit kan de dijk ondergraven en tot een dijkdoorbraak leiden.

² De groei van holle ruimtes die door piping onder de dijk zijn ontstaan kan worden voorkomen door een (verticaal) afdichtend (heave)scherm in de grond te plaatsen.

³ Technische uitgangspuntennotitie, ontwerpteam De Betuwse Waard, 26 juni 2020.

de referentiesituatie. Alleen zo wordt duidelijk hoe groot de absolute hoeveelheden grond zijn die moeten worden verzet.

De Commissie beveelt aan om het grondverzet te vergelijken met de referentiesituatie en dus absolute hoeveelheden te vermelden. Geef bij een toelichting op het besluit aan wat dit betekent voor de totaalscores.

2.3 Natuur

De natuurwaarden in het studiegebied zijn nauwkeurig in beeld gebracht. Dit geldt ook voor de Europese en nationale doelen om de natuur te versterken. Deze informatie is aantoonbaar gebruikt in het ontwerp en bij de keuze voor het voorkeursalternatief. Daardoor wordt schade aan de natuur zoveel mogelijk vermeden en worden op plekken waar dit onvermijdelijk is maatregelen voorgesteld. Voorbeelden hiervan zijn het aanplanten van bos en het uitbreiden van het leefgebied van de kwartelkoning.

Toename stikstofdepositie

Tijdens de werkzaamheden voor de dijkversterking wordt tijdelijk stikstof uitgestoten. Uit de Passende beoordeling blijkt dat deze uitstoot leidt tot stikstofdepositie op het nabijgelegen Natura 2000-gebied Rijntakken en in mindere mate op verder gelegen stikstofgevoelige natuurgebieden. Er wordt gesteld dat de extra stikstof wegvalt tegen variaties in depositie veroorzaakt door meteorologische fluctuaties, periodieke inundaties, uitwerpselen van ganzen die op bemeste arealen grazen en vegetatiebeheer dat voedingsstoffen afvoert en de vegetatiestructuur open houdt. Al deze argumenten tezamen leiden ertoe dat de effecten van de stikstofdepositie op natuur een neutrale beoordeling krijgen in het MER.

De Commissie merkt op dat op dit moment al sprake is van een overschrijding⁴ en dat de stikstofdepositie veroorzaakt door de vier jaar durende aanlegfase hier bovenop komt. Bovendien zijn de hierboven genoemde argumenten natuurlijke systeemkenmerken van het rivier(dal)ecosysteem en daarom al verwerkt in de kritische depositiewaarde (KDW). Deze argumenten kunnen dus niet worden aangemerkt als omstandigheden die natuuraantasting voorkomen. In het MER en de bijlagen is onvoldoende onderbouwd dat de stroomdalgras- en glanshaverhooilanden in het studiegebied in een goede kwaliteit aanwezig zijn en voldoende 'gebufferd' zijn voor een tijdelijke toename van stikstofdepositie.

In een nadere ecologische onderbouwing kan wellicht aangetoond worden dat het beëindigen van het legale gebruik van gronden voor landbouwdoeleinden leidt tot een afname van stikstofdepositie die gelijk is aan, of groter is dan, de toename in de aanlegfase.

De Commissie adviseert daarom om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan de besluitvorming, het voornemen nader uit te werken. Doe dit zodanig dat de effecten van de stikstofdepositie per saldo worden weggenomen. Een andere mogelijkheid is om een ADC-toets te doorlopen.

⁴ De overschrijding van de KDW in het Natura 2000-gebied voor het habitatype stroomdalgrasland bedraagt circa 70 mol stikstof per hectare per jaar. Volgens de berekeningen voegt de dijkversterking hier nog eens 0,3 mol stikstof aan toe.

Geen rekening gehouden met leeftijd van te kappen bomen

Uit het MER blijkt dat er twee bosopstanden en meerdere losse bomen worden gekapt. Dit verlies wordt vervolgens op twee verschillende locaties gecompenseerd. Door de compensatie is dit aspect in het MER neutraal beoordeeld.

De kap leidt tot het verlies van enkele decennia aan bomengroei en bossuccessie. Deze bieden veel meerwaarde ten opzichte van jongere bomen en bossen. De kap wordt weliswaar gecompenseerd, maar daarmee is de meerwaarde voor de aanwezige natuur niet meteen terug. De Commissie is van mening dat het effect van de kap negatief uitpakt en beveelt aan om de compensatie ruimhartig uit te voeren. Zorg er daarbij voor dat bomen en bosopstanden een volgende dijkversterking niet in de weg staan.

2.4 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

De aspecten landschap, cultuurhistorie en archeologie zijn in het MER helder beschreven. Met name de effectbeschrijving voor cultuurhistorie is uitvoerig en specifiek. Duidelijk is dat bij het formuleren en het verder uitwerken van het voorkeursalternatief veel energie is gestoken in het zodanig ontwerpen van de dijk dat negatieve effecten worden voorkomen of verminderd. Zo is het basisprofiel voor de dijk ook gebaseerd op uitgangspunten voor ruimtelijke kwaliteit. Dit heeft doorgewerkt in onder andere het zoveel mogelijk verlagen van de insteekhoogte van de bermen op het binnentalud en het verkleinen van de berm lengte. Voor de inrichting van de dijk en de inpassing van bebouwing en landschappelijke elementen is een landschapsplan opgesteld. De aanwezige cultuurhistorische waarden zijn in het dijkontwerp zorgvuldig ingepast.

Door het gekozen dijkontwerp zijn voor de versterking relatief weinig ontgravingen nodig. Aanwezige archeologische waarden worden op de plaatsen waar wel wordt ontgraven mogelijk negatief beïnvloed. Daarvoor wordt de AMZ-cyclus⁵ gevolgd. Deze voorziet zowel in de mogelijkheid van behoud van waarden in de grond (in situ), als in de mogelijkheid van behoud daarbuiten (ex situ).

De Commissie wijst er volledigheidshalve op dat het in situ willen behouden van archeologische resten een risico met zich meebrengt. Hierdoor wijzigt mogelijk in een relatief laat stadium nog het ontwerp. Dit kan ook betekenen dat het Projectplan Waterwet later moet worden aangepast en dat effecten van een ontwerpwijziging alsnog onderzocht moeten worden. Dit risico kan worden verkleind door al vooraf te onderzoeken welke oplossingsrichtingen er zijn voor het behouden van de archeologische waarden.

⁵ De archeologische monumentenzorg-cyclus betreft het stapsgewijs opsporen, waarderen en veiligstellen van archeologische resten. De cyclus begint bij het inventariseren van archeologische sporen in een plangebied. De geïnventariseerde archeologische resten worden vervolgens onderworpen aan een waardering. Deze wordt als selectieadvies aan de bevoegde overheid aangeboden. De bevoegde overheid neemt vervolgens een besluit over wat er moet gebeuren. Er zijn drie keuzemogelijkheden: in de bodem bewaren en beschermen, opgraven of vrijgeven. Zie verder: <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/archeologische-monumentenzorg/cyclus-van-zeven-stappen>

2.5 Energie en circulariteit

Het waterschap geeft aan ambities te hebben op het gebied van energie, omgaan met grondstoffen, vrijkomen en verwerken van afvalstoffen, beheer en onderhoud en flexibiliteit in gebruik. In de ontwerpfase is echter geen aandacht besteed aan het aspect energie en circulariteit.

Ten aanzien van duurzaamheid wordt in het MER enkel ingegaan op de uitstoot van het te gebruiken materieel en aanvoer van klei en zand per schip. Beperking van bijvoorbeeld het grondstoffengebruik of mogelijke toepassing van duurzamere materialen worden niet in beeld gebracht. De Commissie beveelt aan dit in de volgende fase, bijvoorbeeld bij het opstellen van de aanbestedingscriteria, verder uit te werken.

2.6 Hinder voor scheepvaart in aanlegfase

Effecten in de aanlegfase op doorgaande scheepvaart zijn niet volledig in beeld gebracht. Hinder ontstaat bijvoorbeeld door de aanleg van tijdelijke losplaatsen. Dit geldt zeker voor de in het uitvoeringsplan genoemde 'losplaats C'. De Commissie beveelt aan om in een volgende fase, voorafgaand aan de uitvoering, hier meer aandacht aan te besteden.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Casper van der Giessen

drs. Marinus Kooiman

drs. Allard van Leerdam

ir. Rob Speets

Wouter Berendsen MSc (secretaris)

drs. Marieke van Rhijn (voorzitter)

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Projectplan Waterwet en bestemmingsplanwijzigingen.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit D 3.2. Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom is een project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland voor het Projectplan Waterwet en de gemeenten Nijmegen, Overbetuwe en Nederbetuwe voor de bestemmingsplannen.

Initiatiefnemer besluiten

Waterschap Rivierenland.

Bevoegd gezag m.e.r.-procedure

Provincie Gelderland.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag tot en met 1 december 2020 heeft toegestuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3276](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

